

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 11 | ניסן תשע"ח - אפריל 2018

מאת ד"ר ז'ק בנדלק

פתח דבר

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם – נייר מידע שמפרסם מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי מדי רבעון – מציג את החדשות בתחום מדיניות הביטחון הסוציאלי במדינות שונות לנוכח האתגרים החברתיים שבהן.

גיליון מס' 11 מוסיף לעקוב אחר מדינות באירופה הפועלות להשוואת תנאי הביטחון הסוציאלי של העצמאים לאלה של השכירים, למשל בדמי אבטלה (צרפת ופינלנד), דמי פגיעה מעבודה (בלגיה) ודמי ביטוח (ספרד).

קריאה נעימה,

פרופ' דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון

שוויון זכויות לעובדים עצמאים:

מדינות האיחוד האירופי מרחיבות את הביטחון הסוציאלי של העצמאים

עוד ב-2010 המליץ האיחוד האירופי למדינות הארגון להשוות את הזכויות הסוציאליות של העצמאים לאלה של השכירים (הנחיה מס' 2010/41/UE). ב-2017 הפרלמנט האירופי אימץ את עמוד התווך של הזכויות הסוציאליות (European pillar of social rights)¹ שנועד "להעניק לאזרחים זכויות חדשות ואפקטיביות יותר". הוא מבוסס על 20 עקרונות, שאחד מהם קובע ש"העובדים השכירים והעובדים העצמאים זכאים לביטחון סוציאלי ברמה נאותה ובתנאים דומים". בהתבסס על עקרונות אלו, מדינות רבות באירופה פועלות לצמצום הפערים בין השכירים לעצמאים בתחומים השונים של הביטחון הסוציאלי.

בלגיה: בינואר 2018 צומצמה תקופת ההמתנה לקבלת דמי פגיעה לעובד עצמאי, מחודש ל-14 יום. תיקון זה נועד לצמצם את הפער בין עצמאים לשכירים – הזכאים לדמי פגיעה ללא ימי המתנה².

צרפת: עד סוף 2017, הביטחון הסוציאלי של השכירים ושל העצמאים היה מנוהל בנפרד, על ידי שני מוסדות שונים: ה-RGTS לשכירים (Régime Général des Travailleurs Salariés) וה-RSI לעצמאים (Régime Social des Indépendants).

¹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4709_en.htm

² <http://www.cleiss.fr/actu/2018/1801-belgique.html>

בינואר 2018 אוחדו שתי המערכות, וה- RGTS קיבל את האחריות גם על העצמאים. מטרת האיחוד היתה להשוות בתוך שנתיים את הזכויות הסוציאליות של עצמאים לאלה של השכירים, כולל זכאות לדמי אבטלה לעובד עצמאי.

פינלנד: ביטוח אבטלה ממלכתי וחובה לעצמאי קיים רק בשלוש מדינות אירופה: פינלנד, איסלנד וצ'כיה. בתחילת 2018 יזמה ממשלת פינלנד תיקון בחוק המשפר את תנאי הזכאות לדמי אבטלה לעצמאי שיש לו גם הכנסה כשכיר. התיקון הוא חלק מרפורמה שנועדה לעודד תעסוקה של עצמאים, להתחשב יותר בצורות העבודה החדשות ולאפשר מעבר ממעמד של עצמאי למעמד של שכיר (ולהפך) מבלי לאבד את הזכויות בדמי אבטלה. לדוגמה, מובטל שנעשה עצמאי יוכל להוסיף ולקבל דמי אבטלה, ומובטל שעבד בעבודה חלקית כשכיר ובעבודה חלקית כעצמאי יהיה זכאי לדמי אבטלה מוגדלים. ממשלת פינלנד תקבל החלטה סופית על הרפורמה המוצעת באביב 2018, לאחר שיימצאו מקורות מימון לתוכנית³.

ספרד: בסוף 2017 החלה ממשלת ספרד לדון בצעדים לעידוד תעסוקה של עצמאים, המהווים חלק הולך וגדל בכוח העבודה הספרדי (17.7% במאי 2017). אחד הצעדים הנדונים הוא הורדת נטל דמי הביטוח לעצמאים, שהוא כיום 29.80% לעומת 28.30% לשכירים. גם ההכנסה המינימלית לתשלום דמי ביטוח בספרד גבוהה יותר לעצמאי לעומת שכיר (893 אירו לחודש לעומת 858 אירו לחודש בהתאמה). המטרה העיקרית של הרפורמה המתוכננת היא ליצור תמריץ פסיקלי לעצמאים ולהשוות את תנאי הביטחון הסוציאלי שלהם עם השכירים⁴.

ארגון ה-OECD בדוח כלכלי על ישראל לשנת 2018: כלכלה חזקה אבל הלכידות החברתית חלשה והפערים החברתיים משמעותיים

באמצע מרץ האחרון פרסם הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי OECD דוח עדכני על מצב כלכלת ישראל (Economic survey of Israel 2018). הדוח מציין כי "כלכלת ישראל ממשיכה לרשום ביצועים מקרו-כלכליים פסיקליים מרשימים. הצמיחה חזקה, האבטלה נמוכה וממשיכה לצנוח. עם שיעורי ריבית נמוכים ויציבות של מחירים, המדיניות הכלכלית היא זהירה והחוב הציבורי הוא יחסית נמוך ואף מצטמצם. מעמדה החיצוני של כלכלה ישראל יציב, בזכות מגזר ההיי-טק הדינאמי. איכות החיים הממוצעת משתפרת, בעיקר בזכות שיעורי תעסוקה גבוהים".

למרות ההצלחה בתחום המקרו-כלכלי והצמיחה המתמשכת, החברה הישראלית מאופיינת, על-פי הדוח, ב"לכידות חברתית חלשה ובפערים גדולים הפוגעים בחלק מהאוכלוסייה ומאיימים על

³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1135&newsId=9045&furtherNews=yes>

⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1135&newsId=2856&furtherNews=yes>

המשך קיומם של הישגים טובים אלו לאורך זמן". הדוח מציין ששיעורי ההשתתפות בכוח העבודה של ערביי ישראל ושל החרדים נותרו נמוכים, ושחלקם של העובדים העניים באוכלוסייה גדל בשנים האחרונות.

הדוח מדגיש כמה עובדות בתחום הפערים החברתיים והביטחון הסוציאלי בישראל:

1. למרות ירידה קלה באי-שוויון ועלייה בשיעור השתתפות של החרדים והערבים בכוח העבודה, העוני בקבוצות אלה נותר גבוה.
2. תשלומי העברה נמוכים מותרים משפחות מרובות ילדים במחסור, הגורם לעוני של ילדים.
3. קצבאות הנכות הגבוהות יחסית למדינות המפותחות (עוד לפני העלייה הצפויה ב-2018), הן מצב שמסכן את שילובם של בעלי מוגבלויות בשוק העבודה.
4. כדי לצמצם עוני של קשישים, יש להגדיל את קצבת הזיקנה (רובד ראשון) מבלי לייצר תמריצים שליליים לעבודה.

כדי להתמודד עם הפערים הגדולים באוכלוסייה, ה-OECD ממליץ לישראל להגדיל את ההוצאה האזרחית, שהיא, ביחס לתל"ג, נמוכה מכל מדינות הארגון: "הוצאות נמוכות, בייחוד בתחום החינוך, ההשקעה הציבורית והרווחה, מגבילות את יכולת המדינה להתמודד עם פערים חברתיים-כלכליים גדולים" – מסכם הדוח.

הידעתם?

הפחתת העוני היא בין המטרות המרכזיות של האיחוד האירופי ל-2020 בתחום הרווחה

במרץ 2018 פרסמה הנציבות האירופית (The European Commission) דוח ביניים על התקדמות תוכנית-העל (האסטרטגיה האירופית – Europe 2020 Strategy) בתחום הרווחה. המטרה המעשית של התוכנית שהושקה ב-2014, היא "להוציא עד 2020 20 מיליון בני אדם לפחות ממצב של סיכון לעוני והדרה חברתית". לשם כך הוקמה **הקרן האירופית לסיוע לנזקקים ביותר** (Fund for European Aid to the Most Deprived) FEAD.

מימון הקרן – הנציבות האירופית הקצתה לקרן סכום של **3.8 מיליארד אירו** לשנים 2014 עד 2020, והמדינות צריכות לממן **15%** לפחות מעלות התוכנית הלאומית שלהן.

מהות הסיוע – הקרן תומכת בפעולותיהן של מדינות האיחוד **בסיוע חומרי לנזקקים ביותר**: מזון, בגדים ושאר מוצרי יסוד. סיוע זה חייב להיות מלווה בייעוץ ובתמיכה כדי לעזור לאנשים לצאת ממעגל העוני ולהשתלב בחברה.

פעילות הקרן – על בסיס התוכנית הלאומיות שאישרה הנציבות האירופית לשנים 2014-2020, רשויות המדינה יצרו קשר עם ארגונים שותפים (בדרך כלל ארגונים לא ממשלתיים) כדי לספק את הסיוע. המדינות חופשיות לבחור, בהתאם למצבן, את סוג הסיוע שהן רוצות לספק (מזון או סיוע חומרי בסיסי או שילוב של שניהם) ואת דרכי רכישתו והפצתו.

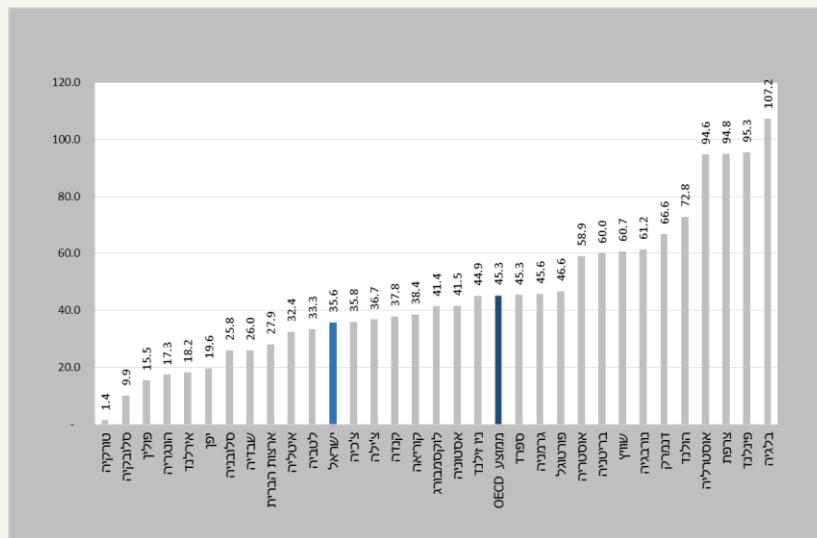
מקבלי הסיוע – כ-**37 מיליון איש** קיבלו בשנים 2014-2016 סיוע מה-FEAD, בהם 18.5 מיליון נשים, 11 מיליון ילדים, 4.3 מיליון מהגרים, 1.8 מיליון בעלי מוגבלויות ו-1.4 מיליון איש ללא קורת גג.

תוצאות ביניים – בשנה הראשונה לתוכנית נרשמה ירידה בממדי העוני: ב-2014 היו בסיכון לעוני והדרה חברתית **24.4%** מאוכלוסיית האיחוד האירופי וכעבור שנה ירד השיעור ל-**23.8%** – יותר מ-122 מיליון בני אדם ב-28 ארצות.

המספרים מספרים: ישראל בעולם שיעור מקבלי דמי אבטלה בישראל נמוך מרוב המדינות ה-OECD

ארגון ה-OECD, בשיתוף ארגון העבודה הבינלאומי (ILO), מפרסם נתונים עדכניים על מקבלי דמי אבטלה כאחוז מהבלתי מועסקים. ל-32 מ-35 המדינות החברות ב-OECD (ליוון ואיסלנד אין נתונים זמינים על מקבלי דמי אבטלה ובמקסיקו אין ביטוח אבטלה). הנתונים נוגעים לבלתי מועסקים המבוטחים בביטוח אבטלה (unemployment insurance) והזכאים לדמי אבטלה, ולא לבלתי מועסקים הזכאים לגמלה להבטחת הכנסה (unemployment assistance).

מקבלי דמי אבטלה כאחוז מהבלתי מועסקים במדינות ה-OECD, 2016

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ](#)

במדינות ה-OECD, שיעור מקבלי דמי אבטלה מגיע לכ-45% מהבלתי מועסקים בממוצע, עם הבדלים ניכרים בין המדינות.

בישראל, כ-35% מהבלתי מועסקים קיבלו דמי אבטלה, שיעור המציב את ישראל במקום ה-21 מ-32 מדינות שנסקרו. כמה סיבות לפער בין ישראל לשאר מדינות הארגון:

- תקופת העבודה המזכה בדמי אבטלה בישראל (תקופת אכשרה) ארוכה מהתקופה הממוצעת במדינות ה-OECD.
- התקופה המרבית לתשלום בישראל קצרה יחסית – 7 חודשים (175 יום) לעומת 15 חודשים בממוצע במדינות ה-OECD – ולכן שיעור המקבלים נמוך במיוחד.

בצרפת התקופה המרבית לתשלום ארוכה במיוחד – 24 חודשים, ולכן שיעור המקבלים גבוה במיוחד (כ-95%).

בבלגיה דמי אבטלה משולמים ללא הגבלת זמן: מובטלים מבוגרים זכאים לדמי אבטלה גם כשחדלו לחפש עבודה והם אינם מוגדרים עוד כבלתי מועסקים. לכן שיעור המקבלים במדינה מגיע לכ-107% מהבלתי מועסקים.

בגרמניה ובפינלנד גם עובד במשרה חלקית זכאי לקבל דמי אבטלה חלקיים, ולכן גם בהן שיעור המקבלים דמי אבטלה גבוה מממוצע ה-OECD.

מקורות

- פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי

<http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>

- OECD Data
- MISSOC: *The EU's Mutual Information System on Social Protection*
- Social Security Administration (SSA) and International Social Security Association (ISSA): *Social Security Programs Throughout the World*
- ISSA : *Social Security Country Profiles*
- ILO : *Social security inquiry database*
- European Commission : *European Social Policy Network*

נתוני התרשים: מקבלי דמי אבטלה כאחוז מהבלתי מועסקים במדינות ה-OECD, 2016

מדינה	אחוז מהבלתי מועסקים
טורקיה	1.4
סלובקיה	9.9
פולין	15.5
הונגריה	17.3
אירלנד	18.2
יפן	19.6
סלובניה	25.8
שבדיה	26.0
ארצות הברית	27.9
איטליה	32.4
לטביה	33.3
ישראל	35.6
צ'כיה	35.8
צ'ילה	36.7
קנדה	37.8
קוריאה	38.4
לוקסמבורג	41.4
אסטוניה	41.5
ניו זילנד	44.9
מוצע OECD	45.3
ספרד	45.3
גרמניה	45.6
פורטוגל	46.6
אוסטריה	58.9
בריטניה	60.0
שוויץ	60.7
נורבגיה	61.2
דנמרק	66.6
הולנד	72.8
אוסטרליה	94.6
צרפת	94.8
פינלנד	95.3
בלגיה	107.2